

Бережницька У.Б., к.е.н., доц.,
завідувачка кафедри прикладної економіки,
Мариневич Л.Д., Цап'юк Н.С., здобувачки вищої освіти
за спеціальністю 051 «Економіка»,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Підприємництво – інститут розвитку національної економічної системи, який створює робочі місця, стимулює виробництво і споживання, насичує ринки товарами й послугами, забезпечує добробутом населення, вирішує ряд соціальних проблем. Не менш важливе значення безпосередньо малих і середніх підприємств у сприянні інноваціям, формуванні конкурентного середовища та розвитку регіонів. Тому різноманітні державні програми підтримки бізнесу, особливо у воєнний час, є надзвичайно потрібними для економіки нашої країни.

Дослідження, проведене в грудні 2023 – січні 2024 рр. у межах проєкту Програми розвитку ООН «Підтримка України»: «...якщо до повномасштабного російського збройного вторгнення п'ята частина бізнесу (22,3 %) оцінювала свій фінансово-економічний стан як задовільний чи поганий, то наприкінці 2023 р. таких підприємств налічувалось уже 78,1 %; лише 36,5 % підприємств малого та середнього бізнесу в Україні продовжували працювати під час війни» [1, с. 2]. Так, перешкод є чимало і серед найбільш відчутних для малого та середнього бізнесу можна виділити такі (сформовано на основі відповідей на запитання «Що заважає зараз відновлювати і розвивати бізнес?»): «Непрогнозованість розвитку ситуації в Україні» (58,3 %), «Непередбачувані дії держави» (50,7 %), «Недостатність платоспроможних клієнтів» (49,4 %), «Дефіцит кваліфікованих працівників» (42,1 %), «Відсутність достатнього капіталу» (33 %) [1, с. 9].

Оскільки мале і середнє підприємництво є цінним для економіки країни, а проблеми, з якими воно стикається, – доволі виснажливими, тому держава намагається максимально підтримати національний бізнес. В Україні розроблені та діють державні грантові програми для бізнесу (як за рахунок бюджетних коштів, так і міжнародних / іноземних донорів). Розглянемо деякі з них (рис. 1).

Проведемо деякі паралелі між переліченими вище бюджетними програмами підтримки підприємництва і цілями сталого розвитку, прийнятими у країнах ЄС.

Грант на відкриття чи розвиток власної справи: перш за все, фінансове сприяння дозволяє підприємцям розпочати власний бізнес, що приносить стабільний дохід, а це крок до досягнення 1 Цілі сталого розвитку «Подолання бідності»; окрім того, грантова програма передбачає створення нових робочих місць, що сприяє підвищенню рівня зайнятості та забезпечує

Грант на власну справу (на створення або розвиток власного бізнесу)	Грант на створення або розвиток виробництва переробної промисловості	Компенсація за облаштування робочого місця для особи з інвалідністю	Ваучери на навчання (підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації)
Сума фінансування становить від 50 до 250 тисяч гривень (у Харкові та Харківській області — до 500 тис грн).	Надається для закупівлі обладнання. Максимальна сума — до 8 мільйонів гривень. Співфінансування у розмірі 20% власних коштів, для підприємств, що працюють на території бойових дій; та 50% власних коштів для всіх інших регіонів.	Надається на закупівлю допоміжних засобів для облаштування робочого місця особи з інвалідністю. Максимальна сума компенсації для осіб з інвалідністю І групи — становить до 15 мінімальних заробітних плат, для осіб з інвалідністю ІІ групи — до 10 мінімальних заробітних плат [4]	Сума ваучеру: не більше 30,28 тис грн.
Основні умови: створення щонайменше одного робочого місця Підприємець повертає грантові кошти шляхом сплати податків за працевлаштування осіб [2]	Вимога: створення щонайменше 5 нових робочих місць [3]		Безоплатне навчання 16 професіям та 15 спеціальностям для осіб, старших 45-ти років, які мають страховий стаж не менше як 15 років, та професійну (професійно-технічну), фахову передвищу або вищу освіту [5]

Рисунок 1 – Програми державного сприяння розвитку бізнесу в Україні

Джерело: розроблено авторами [2–5]

гідні умови праці, а це зумовлює виконання 8 Цілі сталого розвитку «Гідна праця та економічне зростання». За цією програмою фінансування отримали 22 тис українців на загальну суму близько 5,2 млрд грн (за понад два роки дії урядової програми) [6].

Програма «Гранти для переробних підприємств» допомагає досягти 9 Цілі сталого розвитку «Промисловість, інновації та інфраструктура» (дає можливість впроваджувати новітні технології та розширювати виробничі потужності), а також 12 – «Відповідальне споживання та виробництво» (діяльність переробних підприємств спрямована на повторне використання матеріалів та переробку небезпечних відходів задля мінімізації негативного впливу). Загалом, з початку дії програми (з 2022 р.) держава схвалила 1156 заявок на створення та розвиток виробництв у розмірі 5,8 млрд грн, а за минулий (2024) рік надано державних 375 грантів на загальну суму 1,8 млрд гривень [7].

Програма компенсації за облаштування робочого місця особи з інвалідністю сприяє досягненню 10 Цілі сталого розвитку «Скорочення нерівності», оскільки зменшує дискримінацію осіб, які потребують інклюзивних умов праці, а, отже, збільшує кількість працевлаштованих осіб з інвалідністю. У 2024 році понад 1500 підприємців скористалася цією програмою, облаштувавши майже 2 тис робочих місць; держава компенсувала бізнесу витрати у розмірі майже 129 млн грн, при цьому середній розмір компенсації у 2024 році становив 69 тис. грн [8].

Надаючи можливість безоплатного навчання особам на підставі ваучерів, держава забезпечує виконання 4 Цілі сталого розвитку «Якісна освіта». Саме ця програма забезпечує рівний доступ до професійної освіти особам, які досягли 45-річного віку, дає можливості для підвищення кваліфікації та сприяє навчанню впродовж усього життя. За 2024 рік 23 тис. українців отримали ваучер на навчання за державний кошт вартістю 327 млн грн [9].

Відмітимо, що в умовах численних викликів сучасності все ж підвищився рівень поінформованості представників бізнесу з можливостей фінансування та отримання різного роду допомоги від держави завдяки таким елементам інфраструктури підтримки як *Центри Дія.Бізнес* [10]. На порталі Дія.Бізнес й справді можна знайти достатньо програм як кредитної підтримки (до слова, найпопулярнішою серед них залишається «5-7-9%» через різні банки), так і грантового фінансування за рахунок бюджетних коштів і допомоги міжнародних донорських організацій, що є, безперечно, добрим знаком для розвитку бізнесу.

Перелік використаних джерел

1. Яценко Л.Д. Сучасні проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні як основного джерела робочих місць. *Центр економічних і соціальних досліджень НІСД*. 2024. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/malyi-i-seredniy-business_0.pdf
2. Грант на власну справу. *Дія.Бізнес*. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu> (дата звернення: 22.03.2025).
3. Грант на виробництво переробної промисловості. *Дія.Бізнес*. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-pererobne-pidpriyemstvo> (дата звернення: 22.03.2025)
4. Компенсація за облаштування робочого місця особи з інвалідністю. *Дія.Бізнес*. URL: <https://diia.gov.ua/services/kompensaciya-za-oblashtuvannya-robochogo-miscya-osobi-z-invalidnistyu> (дата звернення: 22.03.2025).
5. Ваучер на навчання. *Державна служба зайнятості України*. URL: <https://www.dcz.gov.ua/profnavch/voucher> (дата звернення: 22.03.2025).
6. «Власна справа»: гранти на 5,2 мільярда отримали 22 тисячі українців. *Мінфін*. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/11/15/139856949/> (дата звернення: 22.03.2025).
7. Гранти на переробку. *Міністерство економіки України*. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/bafcbc24-7276-4b8a-b752-232c7d2bd472> (дата звернення: 22.03.2025).

8. Держава торік компенсувала бізнесу 129 млн грн за робочі місця для людей з інвалідністю. *МІНПРОМ*. URL: <https://minprom.ua/news/319529.html> (дата звернення: 22.03.2025).

9. Понад 5000 українців отримали ваучери на здобуття нової професії з початку 2025 року. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ponad-5000-ukraintsiv-otrymaly-vauchery-na-zdobuttia-novoi-profesii-z-pochatku-2025-roku> (дата звернення: 22.03.2025).

10. Фінансування та програми підтримки. *Дія.Бізнес*. URL: <https://business.diia.gov.ua/finance/programs/finance?filter=%7B%7D&order=%7B%22id%22:%22DESC%22%7D¤tPage=1&itemsPerPage=9&category=%5B2,5,9,10,11%5D> (дата звернення: 27.04.2025).

УДК 330.9;332.1

Білінська А.О., студент спеціальності
«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
ВСП «Стрийський фаховий коледж ЛНУП»
Борис В.М., н.к., викладач обліково-економічних дисциплін,
магістр обліку і аудиту
ВСП «Стрийський фаховий коледж ЛНУП»

ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ COVID-19 ТА ВОЄННИХ ДІЙ

Світова економіка зазнала глибоких потрясінь внаслідок пандемії COVID-19 та збройних конфліктів, зокрема повномасштабної війни в Україні. Ці події викликали численні виклики: розриви ланцюгів постачання, інфляцію, безробіття, зниження ВВП. Відновлення економіки стало пріоритетом для урядів, бізнесу та міжнародних організацій.

Пандемія COVID-19 спричинила глобальну економічну кризу, яка стала другою за величиною рецесією в новітній історії, з падінням економік країн G20 на 3,4% у першому кварталі 2020 року. Значно постраждали сектори, що залежать від фізичної присутності споживачів, зокрема туризм, готельний бізнес, авіаперевезення, мистецтво та розваги, які скоротилися на 30% у другому кварталі 2020 року. Через карантинні обмеження знизилися доходи підприємств, роздрібний товарооборот, а також було втрачено близько 400 мільйонів робочих місць у світі, що призвело до падіння доходів працівників на 10% за перші дев'ять місяців 2020 року. Пандемія викликала також кризу ланцюгів постачання, дефіцит мікросхем, сплеск інфляції, а також сприяла світовій енергетичній та продовольчій кризам 2021–2022 років. Фінансові ринки зазнали значних потрясінь, зокрема обвалу фондових індексів і цін на нафту через війну за ціни між Росією та Саудівською Аравією. Внаслідок пандемії змінилися споживчі звички: дистанційна робота знизила попит на транспорт і пальне, що може мати довгострокові економічні та екологічні наслідки. В Україні перший локдаун 2020 року